

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิสาหกิจชุมชน เป็นนโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ และความยากจนของประชาชน โดยเฉพาะในชุมชนชนบทหรือชุมชนเกษตรกรรม โดยอาศัย บทเรียนจากอดีต ซึ่งประเทศไทยได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นในปี 2540 สะท้อนให้เห็นถึงการ พัฒนาที่ขาดสมดุล เนื่องจากต้องพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอก ในขณะที่เศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็น เศรษฐกิจบนรากหญ้าอ่อนแอและขาดความมั่นคงที่จะเป็นพื้นฐานในการพึ่งพาตนเองได้ของ เศรษฐกิจระดับประเทศ วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่มุ่งเพิ่มมูลค่าผลผลิตตามธรรมชาติ หรือการ สร้างผลิตภัณฑ์ โดยกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อการบริโภค และสร้างรายได้แก่ชุมชนนั้น ๆ มีหลักคิด สำคัญคือ สร้างความหลากหลายของผลผลิตและผลิตภัณฑ์เพื่อการบริโภคแบบพึ่งพาตนเอง ลด รายจ่ายให้ครอบครัว สร้างเสริมสุขภาพอนามัยที่ดีให้ตนเอง และมีคุณธรรมรับผิดชอบต่อสมาชิก คนอื่น ๆ ที่อยู่ในชุมชน วิสาหกิจชุมชนมีอยู่มากมาย และกระจายอยู่ในชุมชน มีทั้งที่คนในชุมชน ก่อกำเนิดขึ้นเอง และเกิดจากการผลักดันของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน วิสาหกิจ ชุมชนที่มีอยู่ในชนบทมักมีความเกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น การแปรรูปอาหาร งานหัตถกรรม เกษตร งานจักสาน ฯลฯ โดยมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้อย่าง หลากหลายและสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับเกษตรกร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2546 : 20)

วิสาหกิจชุมชนเป็นองค์กรภาคประชาชนที่ไม่มีรูปแบบไม่ได้เป็นนิติบุคคลตาม กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น การสนับสนุนจึงไม่เป็นระบบและไม่มีเอกภาพ ทำให้มีปัญหา การดำเนินงานเพราะวิสาหกิจชุมชนบางแห่งไม่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานรัฐหรือเอกชน เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับบางครั้งมีการสนับสนุนจากภาครัฐแต่ไม่ตรงตามความต้องการที่ แท้จริง อย่างไรก็ตามวิสาหกิจชุมชนในระดับรากหญ้าเหล่านี้สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว และชุมชน ทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศมีรากฐานที่มั่นคง จากความสำคัญดังกล่าว รัฐบาลจึงได้กำหนดให้มีกฎหมายมารองรับในการประกอบการหรือพระราชบัญญัติส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน ซึ่งได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายอย่างเป็นทางการตั้งแต่วันที่ 19 มกราคม 2548 เป็นต้นไป โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ ต้องการให้การประกอบการระดับชุมชนในรูปแบบ

วิสาหกิจชุมชนได้รับการรับรองตามกฎหมาย มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะทำให้ภาครัฐสามารถรับรู้ข้อมูลที่ต้องการประชาชนต้องการ เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนตรงกับความต้องการที่แท้จริง วิสาหกิจชุมชนที่ยื่นขอจดทะเบียนจะได้รับการพัฒนาเป็นผู้ประกอบการ โดยการพัฒนาให้มีการใช้ประโยชน์จากศักยภาพของทุนชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการเข้าถึงแหล่งทุน อันจะส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ มีความพร้อมที่จะพัฒนาสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2546 : 25)

จังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดหนึ่งที่ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ ในปี 2548 -2551 จังหวัดขอนแก่นมีกลุ่มที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนทั้งสิ้น 2,180 กลุ่ม สมาชิก 28,534 รายและอำเภออุบลรัตน์จังหวัดขอนแก่นมีกลุ่มที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ตั้งแต่ปี 2548 - 2551 จำนวน 22 กลุ่ม มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 1,205 ราย (สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น 2551)

จากผลการดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมาพบว่า ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนต้องประสบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน เช่น สมาชิกกลุ่มขาดความร่วมมือในการพัฒนากลุ่ม การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง การไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน การควบคุมมาตรฐานผลิตภัณฑ์ในการผลิตสินค้าแต่ละครั้งไม่คงที่และไม่ตรงตามความต้องการของตลาด แหล่งจำหน่ายสินค้ามีจำกัดและไม่แน่นอน ผลิตภัณฑ์และสินค้าขาดการบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม และขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น และในอำเภออุบลรัตน์ ไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร ปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อความพึงพอใจในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของสมาชิก

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้นั้น จำเป็นต้องการศึกษาถึงความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในด้านต่าง ๆ เพื่อผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้เหมาะสม เป็นประโยชน์ต่อสมาชิก เพื่อให้เกิดรายได้ส่งผลให้สมาชิกและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น รวมถึงเป็นการพัฒนาอาชีพ พัฒากลุ่มและพัฒนาสังคมหรือชุมชนให้ดีขึ้นและเกิดความยั่งยืน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับประเทศให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาต่อไป

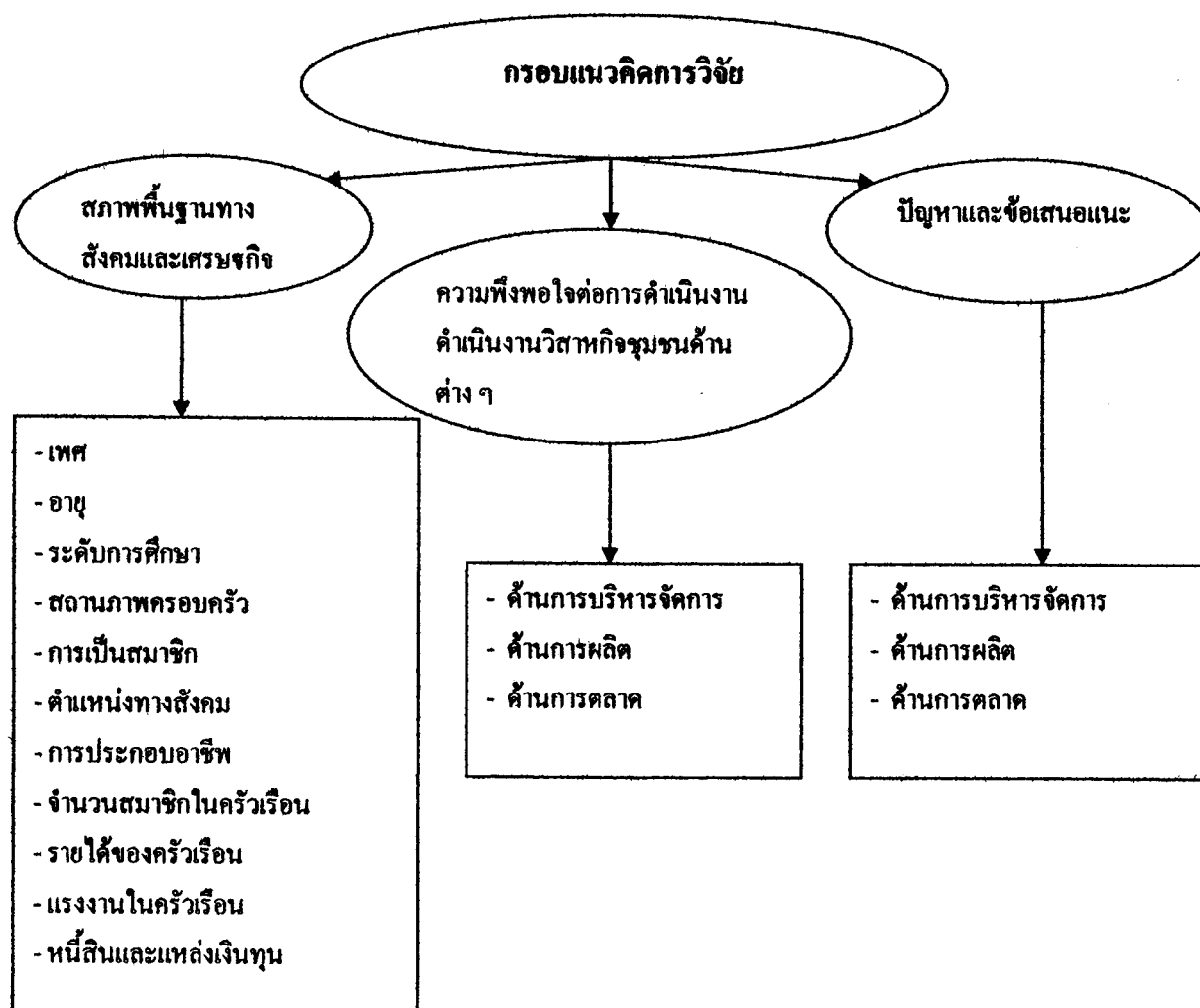
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

2.2 เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการดำเนินงาน โครงการวิสาหกิจชุมชน เฉพาะสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 ในปี 2548-2551 ของอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 22 กลุ่ม สมาชิก 556 คน ศึกษาใน 3 ด้านด้วยกัน คือ (1) ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านการบริหารจัดการ (2) ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิต (3) ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านการตลาดและการเชื่อมโยงเครือข่าย

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 ความพึงพอใจ หมายถึง ลักษณะของความรู้สึกที่แสดงออกถึงเป้าหมายสำคัญ และเป็นการกระตุ้นให้บุคคลปฏิบัติงานตามจุดประสงค์ที่ต้องการ

5.2 วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน

5.3 การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิต ด้านการตลาดและการเชื่อมโยงเครือข่าย

5.4 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กลุ่มหรือองค์กรในชุมชน ที่รวมตัวกันไม่ต่ำกว่า 7 คน และขึ้นทะเบียนไว้กับสำนักงานเกษตรอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

5.5 สมาชิกวิสาหกิจชุมชน หมายถึง บุคคลที่เข้าร่วมดำเนินการการผลิตสินค้า การให้บริการ หรืออื่น ๆ โดยการสมัครเข้าร่วม และยอมรับในเงื่อนไข ข้อบังคับวิสาหกิจชุมชนนั้น

5.6 เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กลุ่มที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคนหรือองค์กร มีการผนึกกำลังและพึ่งพาซึ่งกันและกัน

5.7 รายได้ หมายถึง รายได้สุทธิเป็นตัวเงินที่เกิดจากการนำผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ไปจำหน่าย หักลบด้วยเงินลงทุนที่เป็นต้นทุนการผลิต และค่าใช้จ่ายในการนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่าย

5.8 ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน หมายถึง ความพึงพอใจในการดำเนินงานและกิจกรรมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในด้านการบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และการเชื่อมโยงเครือข่าย

5.9 การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม หมายถึง เกษตรกรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ให้ความรู้ด้านวิชาการเกษตร การดำเนินงานกลุ่ม การทำบัญชี การตลาด เป็นต้น

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่นต่อไป

6.2 นำผลที่ได้จากการศึกษาเผยแพร่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน นำไปเป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่ม ควบคุมไปกับการสืบสานภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าของบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมมาให้คงอยู่ชุมชน